

373.31(082)

1778

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Криворізький державний педагогічний університет

Кафедра педагогіки і психології

*ПРОБЛЕМИ ОНОВЛЕННЯ ЗМІСТУ ПОЧАТКОВОЇ
ОСВІТИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ
РЕФОРМУВАННЯ ШКОЛИ*

**Збірник наукових та науково-методичних праць
кафедри педагогіки і психології
Криворізького державного педагогічного університету**

Випуск 2

Кривий Ріг

2003

використовувались з давніх-давен, то в старших вивчають сучасні технології, як індустріальні, так і аграрні. При цьому немає значення, чи будуть учні в майбутньому займатися промисловою або сільськогосподарською справою. Важливо, щоб вони знали, звідки що і як виникає, а також могли на практиці застосувати одержані в школі знання.

У вітчизняній педагогічній науці та практиці, особливо в останні роки, все чіткіше звучить заклик до зміни методик викладання з метою розвитку творчої основи в дитині. Освітяни розуміють, що лише збільшення обсягу навчального матеріалу або кількості годин у навчальних планах при загальному великому завантаженні учнів може розвивати тільки репродуктивні здібності дітей. Розвиток креативності, здорових і красивих душевних якостей можливий лише за умови, якщо у вихованні зробити дійсно конкретні кроки в напрямі зміни підходів до педагогічного процесу – неформального залучення школярів до мистецтва, художньо-практичної діяльності. З огляду на це досвід Штайнер-педагогіки є цінним для теорії та практики національної системи освіти.

Література:

1. І о н о в а О. Навчання рідної мови у вальдорфській школі // Рідна школа. – 1999. - № 6. - С. 60-62.
2. Ш т а й н е р Р. Духовное обновление педагогики: Пер. с нем. – М.: Парсифаль, 1995. – 256 с.
3. Ш т а й н е р Р. Искусство воспитания. Методика и дидактика: Пер. с нем. – М.: Парсифаль, 1996. – 176 с.

Сидоренко Т.Д., Ступак З.І.

ДІАГНОСТИКА РІВНЯ СФОРМОВАНОСТІ ПЕДАГОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ

В статье рассматривается критериально-уровневый подход к определению сформированности педагогической

культуры будущего учителя, приводятся результаты использованного с этой целью метода обобщения независимых характеристик (автор К.К.Платонов).

The article deals with the criteria approach of definition of future teachers pedagogical culture formation. The results of the independent characteristics generalization method used with that purpose are suggested (author С.С. Platonoy).

Key words: pedagogical culture, criteria, formation, of pedagogical culture, diagnostic.

Формування педагогічної культури вчителя передбачає розвиток особистості в її цілісності. Розглядаючи цю проблему, ми виходили з концепції особистості, запропонованої К.К.Платоновим [192]. Згідно неї, в структурі особистості знаходять відображення загальні, особливі та часткові (індивідуально-неповторні) властивості, які утворюють чотири підструктури, розміщені у вигляді піраміди: біля основи її – біологічно обумовлені якості, а на вершині – соціальні.

До загальних властивостей особистості відносяться ідейні, політичні, моральні, правові, естетичні та інші, які є фундаментом індивідуальної свідомості особистості.

До індивідуально-неповторних якостей особистості вчителя відносяться особливості психічних процесів, типу вищої нервової діяльності та темпераменту, деякі фізичні дані, які мають значення для педагогічної діяльності.

До особливих відносяться якості, пов'язані з індивідуальним досвідом і професійною діяльністю. У вчителя – це теоретична і методична підготовленість із предметів викладання, психологічна і педагогічна грамотність, спеціальні професійні вміння та здібності. Без цих власне професійних якостей (С.Б.Єлканов виділяє ще й професійно значимі), не можуть бути успішно реалізовані професійні функції. У структурі особистості вони розміщуються не по „горизонталі”, не в одній із підструктур, а по „вертикалі”, пронизуючи всю особистість.

До таких якостей особистості вчителя ми відносимо і педагогічну культуру як складне інтегральне, динамічне утворення, в якому в єдності представлені професійні та людські якості вчителя, показник сформованості різних видів його особистісної культури, умову і результат ефективної педагогічної діяльності.

У сучасних психолого-педагогічних дослідженнях, присвячених вивченню педагогічної культури вчителя, обґрунтовано використовується критеріально-рівневий підхід, тобто вивчення її за різними критеріями по різних напрямках. Не дивлячись на розходження у поглядах вчених на визначення критеріїв, показників, ведучих ознак сформованості цієї якості особистості вчителя, всі вони визнають можливість обліку результатів та необхідність подальшого вивчення цієї проблеми.

У довідниковій літературі „критерій” визначається як „головна ознака, за якою одне рішення вибирається з багатьох можливих” [2; 28], „мірило для визначення оцінки предмета чи явища” [4; 525].

Ми приєднуємося до думки О.Б.Гармаш та інших, які критеріями сформованості педагогічної культури вважають: педагогічне мислення, сформованість знань, сформованість умінь і навичок, використання знань і вмінь, ціннісні відношення, прояв індивідуальності [1].

У відповідності з критеріями сформованості педагогічної культури вчителя, визначення її рівня у студентів-випускників здійснювалось нами за таким алгоритмом:

1. Вивчення уявлень студентів про педагогічну культуру вчителя з допомогою анкетування.

2. Діагностування рівня розвитку педагогічного мислення. Для цього використовувались методи розв’язання педагогічних задач, аналізу педагогічних ситуацій, педагогічні плакати та комплекс інтелектуальних ігор педагогічного змісту, запропоновані групою науковців Одеського державного педагогічного інституту ім. К.Д.Ушинського [3].

3. Сформованість знань визначалася шляхом аналізу документації про академічну успішність студентів за допомогою модифікованого опитувальника Ч.Д.Спілберга.

4. Сформованість та використання умінь і навичок, у тому числі педагогічної техніки, діагностування за допомогою самооцінки студентів, спостереження, аналізу документів педагогічної практики, з використанням опитувальників здатності до самоуправління в спілкуванні, емпатійних тенденцій А.Мегребяна і Н.Епштейна та вміння спілкуватися К.Томаса, методу узагальнення незалежних характеристик К.К.Платонова.

5. Ціннісні відношення студентів вивчалися шляхом анкетування (відкритого і закритого).

6. Прояв індивідуальності відслідковувався під час участі студентів у різних формах організації навчання у вищій педагогічній школі (семінарах, лабораторно-практичних заняттях, написанні курсових, дипломних робіт, доповідей на студентські науково-практичні конференції і т.п.) та громадській роботі. Певну інформацію дав і аналіз відгуків шкіл про роботу студентів під час педагогічної практики. Дані спостережень фіксувалися в розробленому нами „Бланку оцінки прояву індивідуальності студента”, який заповнювали компетентні судді.

Аналіз результатів констатуючого досліджу виявив недостатню обізнаність студентів із суттю та структурними компонентами педагогічної культури як інтегральної якості особистості, вимогами, які пред'являє професія до вчителя. У більшості студентів (75%) така проінформованість розширюється і поглиблюється за роки навчання у вищій педагогічній школі, що приводить до зміни їх відношення до цієї професії. На жаль, у 50% опитаних проінформованість сприяла погіршенню його, а це, в свою чергу, - невизначеності професійної мотивації. Серед досліджуваних багато студентів, які не впевнені у відповідності своїх здібностей обраній професії, не відчувають вдовolenеності нею. Тому закономірним є наявність великої кількості випускників з низьким (21,0%) і середнім (42,5%) рівнем сформованості педагогічної культури.

Це підтвердило висновки багатьох сучасних науковців про те, що вища педагогічна школа повинна шукати шляхи для

здійснення цілеспрямованого і систематичного формування цієї якості особистості у студентів.

Механізм реалізації цього завдання включав: активізацію пізнавальної діяльності студентів (використовувався проблемний підхід до проведення теоретичних і практичних форм навчання у вищій педагогічній школі, забезпечувалось розширення навчальної науково-дослідної роботи студентів через залучення їх до написання рефератів, дипломних робіт з педагогіки, підготовку доповідей, повідомлень на науково-практичні конференції, семінари, засідання методичних об'єднань під час проходження педагогічної практики в школі), поглиблення професіоналізації викладання педагогіки через цілеспрямоване і систематичне включення студентів у квазіпрофесійну діяльність (для цього використовувались педагогічні ситуації різних типів, педагогічні замальовки, ігрові прийоми з текстовою інформацією, дискусії, комунікативний тренінг, елементи імітаційно-ігрового навчання та ін.).

Наведемо результати вивчення рівня сформованості педагогічної культури випускників, які одержали при використанні методу узагальнення незалежних характеристик. Цей метод передбачає оцінку досліджуваних якостей особистості компетентними суддями незалежно один від одного. Судді були ознайомлені із параметрами та ознаками прояву якостей особистості, які характерні для визначених у дослідженні критеріїв сформованості педагогічної культури. Ми врахували думку автора методики К.К.Платонова про те, що оцінка кожного із суддів у певній мірі суб'єктивна, але середній бал, який є результатом підрахунків великої кількості оцінок, - об'єктивна характеристика, і чим більше число оцінок, тим більша достовірність одержаних результатів. Середній коефіцієнт досліджуваної якості визначався за формулою: $X = \sum x_i / N$, де X - середнє арифметичне, $\sum x_i$ - сума оцінок, N - число оцінок.

Кожного студента експериментальної та контрольної груп оцінювали ті ж викладачі, які брали участь у констатуєчому експерименті, та, крім них, один однокурсник. У

розроблений автором бланк була внесена і самооцінка досліджуваного. Сформованість критеріальних показників педагогічної культури оцінювалася за чотирибальною системою. Оцінки всіх компонентних суддів додавались, середня оцінка визначалась за вищевказаною формулою.

Аналіз результатів оцінки незалежних суддів показав, що середній коефіцієнт сформованості педагогічної культури $3,25 \leq \bar{X} \leq 4,0$, який свідчить про високий її рівень, властивий 21,5% студентів експериментальних груп; $2,5 \leq \bar{X} \leq 3,22$, який відповідає достатньому рівню, одержали 41,4% студентів цих груп; $1,72 \leq \bar{X} \leq 2,45$ (середній рівень) – 31,1%, і $\bar{X} \leq 1,7$ (низький рівень) – 6,0% студентів. У контрольних групах ці показники властиві відповідно 15,6%, 28,1%, 45,0%, та 11,35 студентів.

Результати, одержані при використанні інших методів і методик визначення рівня сформованості педагогічної культури майбутніх учителів, показують, що рівень досліджуваної нами якості особистості в студентів експериментальних груп підвищився більш помітно, ніж у контрольних груп. Однак залишився певний відсоток студентів (60 %) з низьким рівнем сформованості цієї якості особистості. Це свідчить про складність процесу формування педагогічної культури вчителя та необхідність подальшої роботи по його удосконаленню.

Література:

1. Гармаш Е. Б. Формирование педагогической культуры будущего учителя: Автореферат диссертации канд.пед.наук:13.00.01. /Киев. гос. пед. ин-т им. А.М.Горького. - К., 1990. – 20 с.
2. Методы системного педагогического исследования /Под ред. Н.В.Кузьминой.- Ленинград: Изд-во Ленинградского гос.ун-та, 1980. – 172 с.
3. Сборник методик для диагностики педагогических способностей, умений, качеств, интересов личности,

психических состояний /Богданова И.М., Дидусь Н.И., Казанжи Ф.И., Курлянд З.М., Нагорная Г.А., Орищенко В.Г., Хмелюк Р.И.- Одесса : Одесский гос.пед.ин-т, 1991. – 142 с.

4. Українська радянська енциклопедія. - 2-е вид. - К., 1980. - Т. 5.

Янченко Ю.А.

ХАРАКТЕРИСТИКА ПРИНЦИПІВ ПРЕВЕНТИВНОГО ВИХОВАННЯ

В исследовании освещается одна из ключевых проблем молодой науки превентивной педагогики – исходные положения содержания и организации превентивного воспитания. Их знание учителями и воспитателями дает возможность более целенаправленно и глубоко проводить в школе воспитательно-профилактическую работу, направленную на преодоление социальных отклонений среди учащейся молодежи.

The article views one of the key questions of the young science, preventive pedagogies, primary statements of the contents and organizations of preventive education. Teachers knowledge of these statements gives the opportunity to carry out educational preventive work aimed at overcoming of social deviations among schoolchildren at a higher lever.

Перед вітчизняною педагогічною наукою й практикою ще ніколи не ставились в такому глобальному плані завдання забезпечення впровадження в життя ідеї превентивності, як це спостерігається сьогодні. На думку академіка В.Г.Кременя, вона має пронизувати навчально-виховний процес усіх освітніх ланок від дошкільної до вищої [6; 60], стаючи таким чином наріжним каменем перебудови виховного процесу на етапі сучасного реформування школи.